

Ольга НІПІАЛІДІ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджено питання удосконалення законодавства з питань оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Запропоновано напрямки удосконалення законодавства з питань оподаткування суб'єктів малого бізнесу.

Investigational question of improvement of legislation on questions of taxation of small business entities. Directions of improvement of legislation are offered on questions of taxation of subjects of small business.

Саме завдяки розвитку підприємництва в Україні, в тому числі малого, держава може домогтися швидких позитивних структурних змін в економіці, вийти з економічної кризи, продовжити ринкові реформи. Оскільки самостійне господарювання суб'єктів підприємницької діяльності активно впливає на формування конкурентного середовища, державна позиція з питань удосконалення оподаткування суб'єктів малого бізнесу є вкрай актуальною.

На даний час в Україні приватні підприємці мають право самостійно обирати систему та спосіб оподаткування своїх доходів за загальною системою оподаткування, обліку і звітності, фіксованим розміром податку та спрощеною системою оподаткування шляхом сплати єдиного податку.

З моменту взяття на облік платник вважається на загальній системі оподаткування, яка ще донедавна (до 2011 р.) застосовувалась як стабільна ставка податку з доходів фізичних осіб – 15%.

За традиційного оподаткування об'єктом оподаткування підприємця є чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та негрошовій формах) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю фізичної особи-підприємця.

Згідно з Податковим Кодексом України, чинним з 1 січня 2011 р., у частині оподаткування доходів фізичних осіб єдина ставка 15% перетворена на малопрогресивну шкалу за рахунок додаткової ставки 17% для доходів, що перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року [2, с. 25].

За підсумками звітного кварталу підприємець зобов'язаний подати до податкової інспекції інформацію про отримані доходи та понесені витрати, сплачений або утриманий податок з доходів фізичних осіб, свій майновий стан. Це відображається в декларації про доходи, яка складається наростаючим підсумком з початку року.

Від 1 січня 2011 р. Верховна Рада України надала право малому бізнесу вибирати, в якій формі – паперовій чи електронній – надавати податкову звітність (великий і середній бізнес повинні надавати її тільки в електронному вигляді) [2, с. 36].

Як свідчить практика, більшість приватних підприємців віддають перевагу спрощеній системі оподаткування. Слід зазначити, що в Україні вже не один рік точаться гострі дискусії щодо шляхів реформування спрощеної системи оподаткування малого підприємництва. Деякі фахівці пропонують взагалі скасувати спрощену систему оподаткування, інші ж, навпаки, радять зберегти існуючий порядок спрощеного оподаткування та значно розширити перелік суб'єктів малого підприємництва, на яких поширюється дія спрощеної системи оподаткування. Істина ж полягає у збереженні та значному вдосконаленні спрощеної системи оподаткування малого підприємництва.

Так, нині понад 40% загальної кількості суб'єктів малого підприємництва обрали спрощену систему. З 1999 до 2009 рр. кількість платників єдиного податку збільшилась майже в 12 разів (з 94,7 тис. осіб до 1114 тис. осіб), а надходження до бюджету від сплати єдиного податку зросли у 29 разів (з 116,6 млн. грн. до 3703,7 млн. грн.). Суб'єкти-«спрощенці» забезпечили роботою 1,5 млн. громадян [5].

На даний час, відповідно до розділу XIV «Спеціальні податкові режими» Податкового кодексу України від 02. 12. 2010 р. №2755-VI, Глава 1, яка передбачала реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, в тому числі щодо стимулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва на етапі започаткування власного бізнесу, виключена. Замість неї з'явився Підрозділ 8 Розділу XX «Особливості справляння єдиного податку та фіксованого податку», який залишає діяти головні нормативно-правові документи, що регулювали єдиний та фіксований податки до 2011 р., а саме Указ № 727 від 03. 07. 1998 р. «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» та абзаци шостий–двадцять восьмий пункту 1 статті 14 розділу IV Декрету КМУ № 13-92 від 26. 12. 1992 р. «Про прибутковий податок з громадян» [2, с. 59].

Згідно з нормами вищевказаного Указу спрощену систему оподаткування можуть обрати юридичні особи та фізичні особи-підприємці за умови обмеження в обсязі виручки за календарний рік (до 500 тис. грн. для підприємців і 1 млн. грн. для юридичних осіб) і чисельності працівників (10 для підприємців та 50 осіб для юридичних осіб). Якщо суб'єкт малого бізнесу – фізична особа, то вона може вибрати сплату єдиного або фіксованого податку. Сплата фіксованого податку відбувається шляхом придбання патенту. Документ, що засвідчує сплату фіксованого податку, є підставою для видачі податковим органом за місцем проживання підприємця патенту. Ставки фіксованого податку встановлюються місцевими радами [3].

Від 1 січня 2011 р. фізичні особи-підприємці, які здійснюють свою діяльність на ринку, мають право обрати спосіб оподаткування доходів за фіксованим розміром податку (фіксований податок) шляхом придбання патенту за умови, якщо: максимальний розмір валового доходу, отриманого підприємцем за останніх 12 календарних місяців, не перевищує 119 тис. грн.; підприємець – платник ринкового збору; кількість осіб, які працюють у підприємця за наймом, включаючи членів його сім'ї, не перевищує 5 осіб [4].

Крім цього, за суб'єктами малого підприємництва-фізичними особами залишили право самостійно обирати спосіб оподаткування доходів за єдиним податком шляхом отримання свідоцтва про сплату єдиного податку. Ставка єдиного податку для фізичних осіб-підприємців призначена місцевою радою у розмірі 200 грн. за місяць. Якщо підприємець використовує працю найманих працівників, то сума податку збільшується на 50% за кожного з них. Юридичні особи мають право самостійно обирати ставки єдиного податку: 6% (за умови сплати ПДВ) або 10% (зі звільненням від ПДВ).

Одночасно Податковим кодексом України передбачені особливості справляння єдиного податку, а саме:

1. Платники єдиного податку не є платниками таких податків і зборів, визначених Податковим кодексом України: податку на прибуток підприємств; податку на доходи фізичних осіб (для фізичних осіб-підприємців); податку на додану вартість з операцій з постачання товарів та послуг, місце надання яких розташоване на митній території України, за винятком податку на додану вартість, що сплачується юридичними особами, які обрали ставку оподаткування 6%; земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення підприємницької діяльності; плати за користування надрами; збору за спеціальне використання води; збору за спеціальне використання лісових ресурсів; збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

2. Нарахування, обчислення та сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування здійснюються суб'єктами малого підприємництва, які сплачують єдиний податок відповідно до Указу, у порядку, визначеному Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

3. Єдиний податок сплачується на рахунок відповідного бюджету в розмірі частини єдиного податку, що підлягає перерахуванню до цього бюджету. При цьому розподіл коштів єдиного податку на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або до Пенсійного фонду України Державним казначейством України не здійснюється.

4. Зарахування до бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування (в тому числі пенсійного страхування) єдиного податку, який сплачується у січні 2011 р. за останній звітний (податковий) період 2010 р., здійснюється у порядку та на умовах, які діяли до 1 січня 2011 р.

5. Податковий кодекс заборонив підприємствам відносити на валові витрати купівлю у спрощенців товарів і послуг. Це означає, що вона тепер фактично обкладається податком на прибуток [4].

Таким чином, головною особливістю сплати єдиного та фіксованого податків є набуття чинності з 01. 01. 2011 р. Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08. 07. 2010 р.

Цей закон дасть змогу спростити систему адміністрування страхових внесків, полегшить роботу суб'єктів підприємницької діяльності з їхньої сплати до різноманітних цільових позабюджетних страхових фондів, кількість перевірок органами контролю зменшиться в чотири рази у зв'язку зі сплатою одного соціального внеску замість чотирьох (внесок на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань).

Отже, сума єдиного або фіксованого податку тепер розподіляється на дві частини – суму, що сплачується до бюджету (43% для єдиного та 90% для фіксованого податку), та суму, що сплачується до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у складі Єдиного соціального внеску (відповідно 57% для єдиного та 10% для фіксованого податку). Слід звернути увагу, що зазначені правила стосуються суми єдиного податку як за підприємця, так і 50% доплати за найманих працівників.

Крім цього, законодавство з 1 січня 2011 р. чітко окреслило види діяльності, дозволені для спрощеної системи оподаткування. Зокрема, забороняється підприємцям: працювати у сфері гравального бізнесу й обміну іноземної валюти; виробляти, імпортувати, експортувати та продавати оптом підакцизні товари, а також торгувати в роздріб підакцизними ПММ; фізичним особам-єдинникам не можна торгувати будь-якими видами ПММ, а також лікєро-горілчаними та тютюновими виробами; вести торгівлю промисловими виробами з дорогоцінних металів, яка підлягає ліцензуванню; перепродувати культурні цінності чи організовувати торги з їхнього продажу [3].

Спрощена система не поширюється на довірчі товариства, страхові компанії, банки та інші фінансово-кредитні й небанківські фінансові установи, а також підприємства, якщо їх засновник – юридична особа – не є суб'єктом малого підприємництва із загальною часткою у статутному фонді більше 25%.

Отже, у зв'язку з впровадженням нового Податкового кодексу та масовим невдоволенням підприємців окремими його положеннями держава таки пішла їм назустріч і залишила спрощену систему оподаткування у старому, звичному для всіх вигляді, а також внесла перспективні зміни до законодавчої бази.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» від 03. 12. 2010 р. № 2756-17 // «Голос України». – 2010. – № 229, (№ 229–230). – 63 с.
2. Податковий кодекс України від 02. 12. 2010 р. № 2755-VI. Чинний з 01. 01. 2011 р. // «Голос України». – 2010. – № 229, (№ 229–230). – 63 с.
3. Указ Президента «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28 червня 1999 року № 746/99.
4. Сектор масово-роз'яснювальної роботи та звернень громадян Ірпінської ОДПІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lv.status.net.ua>
5. Спрощена система оподаткування у сфері малого бізнесу: вітчизняний і зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua>